

Orla Lehmanns forsvarstale for Ridehustalen i Kriminal- og Politiretten

Taler

Orla Lehmann
Jurist og nationalliberal politiker

Sted

Danmark

Omstændigheder

Orla Lehmanns forord til talen

Ved det kongelige danske Kancellis Ordre af 3 Juli 1845 sattes jeg under Generalfiskalens Tiltale for at have holdt og senere til Indrykkelse i Bladet »Fædrelandet« at have meddelt den Tale, som ovenfor er gengivet. Uagtet Talen i intet Tilfælde kunde svække den Præsumption for Hæderlighed og Dygtighed, som laa til Grund for min Udnævnelse til Højesteretsadvokat, og uagtet denne Bestilling ikke har nogen politisk Karakter eller administrativ Myndighed, men kun angaar Udførelsen af visse juridiske Forretninger under Højesterets Øjne og stadige Kontrol, blev jeg samtidig med Anklagen suspenderet, og Suspensionen blev ikke engang hævet, da jeg i første Instans var bleven frifunden. Dette var Forfølgelse, ikke Retspleje.

For den nysoprettede Kriminal- og Politiret forsvarede jeg mig selv mod Generalfiskalens meget nærgaaende Anklage. Ved Rettens Dom af 10de Februar 1846 blev jeg frifunden. Sagen indankedes for Højesteret, hvor Advokat Blechingberg førte Anklagen — han havde som Generalfiskal afløst Treschow — og Liebenberg Forsvaret. Alle vare enige om, at den Førstnævnte udførte sit Hverv med »Humanitet og Maadehold«, den Sidstnævnte med en høj Grad af »Skarpsindighed, Klarhed og Frimodighed«. Ved Dom af 26de Maj 1846 frifandtes jeg ogsaa af Højesteret.

Da den Opgave, jeg ved min Tale havde stillet mig, var meget omfattende, benyttede jeg Retssagen til at give en nærmere Forklaring og Begrundelse, som muligen kan have Interesse, og da mine Indlæg have overvejende Karakter af Taler, vil et afkortet Sammendrag her kunne finde sin Plads. Jeg har derved udeladt visse Partier — f. Ex. Undersøgelsen om, hvorvidt Meddelelsen af et Manuskript til Redaktøren af et Blad, med Bevidsthed om, at det vil blive trykt, indeholder en saadan Villiesakt til at offentliggjøre ved Trykken, som udkræves til at begrunde en Presseforseelse (hvori min Paastand fandt Domstolens Medhold) og en udførlig Udvikling af en Række politiske og nationaløkonomiske Foranstaltninger ved hvilke Skandinavismen fra »Aandens Verden« kunde indføres i »Virkelighedens Rige«, uden at komme ind paa den dynastiske Enhed. Men tillige gjorde allerede Sammendragningen af de tvende Indlæg en frier handling nødvendig, ved hvilken ikke blot Forkortelser men ogsaa enkelte yderligere Udviklinger ere foretagne, uden dog i Tankegangen eller i Fremstillingen mærkeligen at afvige fra hvad der forelaa.

1 Den ærede Ret

vil have bragt i Erfaring, hvorledes den mod mig rejst Anklage fra først til sidst hviler paa den Sigtelse, at jeg ved den Nordens Enhed, som jeg i min Tale har
5 anbefalet, mener »de tre Kroners Forening paa samme Hoved«, og altsaa har tilraadet mine Tilhørere enten at styrte det danske Kongehus eller det Dynasti, som hersker i tvende med Danmark i Fred og Venskab levende Naboriger. Men det vil heller ikke være undgaaet Rettens Opmærksomhed, i hvilken Grad denne Sigtelse er blottet for alt Bevis; thi en Paastand bevises ikke ved idelig at
10 gjentages. Jeg vilde derfor uden Fare kunne indskrænke mig til at benægte samme, dersom denne Sag ikke havde anden Interesse for mig, end den retlige; thi danske Domstole pleje at fordre Bevis for at dømme en Anklaget. Men da et

15 egentligt Modbevis er umuligt, hvor Anklagen har fundet det enten ugjærligt
eller unødvendigt at føre noget Bevis, og da jeg dog finder det hensigtsmæssigt at
benytte den mig tilbudte Lejlighed til at forklare og nærmere at begrunde min
Anskuelse om den paagjældende Sag, saa skal jeg forsøge selvstændig at gjøre
Rede for min Tankegang og den Maade, hvorpaa denne er udtrykt i den
anklagede Tale.

20

Dennes første Del har til Hensigt at imødegaa den meget udbredte Forestilling,
som ogsaa under Festen paa Christiansborg flere Gange kom til Orde, at den
»skandinaviske Ide« er en ganske ny Opfindelse. Nogle datere den saaledes fra
det saakaldte Upsalatog i 1843; Andre mene at indrømme den en stor
25 Anciennitet ved at føre dens Udspring tilbage til Oehlenschlägers, Grundtvigs
og Tegnèrs Digte. Hvis det nu virkelig var saa, at den ikkun var »fra igaar eller
iforgaars«, da vilde dette efter min Overbevisning i høj Grad svække dens
Betydning thi skjønt jeg ikke hører til dem, som mene, at Noget for at være godt
maa være gammelt, saa vedgaar jeg dog gjerne, at det ogsaa i mine Øjne er et
30 stort Bevis for Ideens naturlige Berettigelse og en vigtig Borgen for dens endelige
Sejr, at den er »saa gammel som selve Norden« — at den har »Aarhundreders
Hævd og Verdenshistoriens hellige Daab«. Denne historiske Anskuelse havde
jeg ved flere tidligere Lejligheder søgt at gjøre gjældende, og da jeg nu af Festens
Bestyrelse — forøvrigt uden mindste Foranledning fra min Side — blev
35 anmodet om ved denne at udbringe Skaalen for »Nordens Enhed«, da maatte
denne Tanke frembyde sig for mig som det naturlige Udgangspunkt for hvad
jeg kunde have at sige. Til en egentlig Begrundelse vilde en Festtale naturligvis
ikke være det rette Sted; den vilde kræve en fuldstændig Udvikling af de nordiske
Landes hele Historie. Endnu mindre kan den finde sin Plads i nærværende
40 Retssag, som ikke angaar mine historiske Meningers Rigtighed men mine
fremførte Ytringers Lovlighed. Jeg har derfor maattet indskrænke mig til faa
Antydninger; men jeg har dog sagt nok til at være angerløs for de
Misforstaaelser, hvortil forudfattede Meninger eller officielle Nødvendigheder
have forledet Anklageren.

45

Naar jeg da har søgt den ældste »historiske Hjemmel« for Nordens Enhed i
vore Oldtidssange og Oldtidssagn, saa burde det alt deraf være blevet indlysende
for Generalfiskalen, at det ikke kan være nogen dynastisk Enhed, for hvilken der
hentes Beviser fra Overleveringer, der ere ældre end Staternes Dannelse i
50 Norden. Men selv efterat denne omsider havde fæstnet sig i de trede Riger,
som vel maa antages at svare til oprindelige Stammenuancer, og som i alt Fald i

Tidernes Løb have udviklet Ejendommeligheder, som det hverken er muligt eller ønskeligt at udslette, og selv efterat Begivenhedernes Gang idelig havde
55 bragt disse Riger i indbyrdes Stridigheder, som baade maatte udvikle de naturlige Forskjelligheder og skabe kunstige Modsætninger — altsaa selv i »Tvedragtens og Vanheldets Tid« vil man idelig møde Beviser paa, at Enhedsideen og Enhedstrangen vel kunde fordunkles, men ikke udslukkes. Hvis der kunde have været Tale om ved denne Lejlighed at samle saadanne
60 Vidnesbyrd, da kunde jeg jo have henvist til, hvorledes Norden, som samtidig og paa samme Maade havde ombyttet sin fælles Gudelære med Kristendommen, samtidig og paa samme Maade tilegnede sig og kæmpede for Protestantismen — til den Overensstemmelse i de fleste Retsinstituter, som under den fælles Modstand mod Romerretten have bevaret deres ædle, nordiske Karakter til det,
65 trods de mest modsatte Indflydelser, kun ved svage Dialektforskjelligheder nuancerede Sprogfællesskab og derved betingede og begrundede Sameje i Kultur og Literatur. Jeg kunde have mindet om, hvorledes Tanken om Nordens Solidaritet og Ønsket om en nordisk Politik kom frem, hver Gang der hos os fremstod en virkelig Statsmand — lad mig kun nævne Griffenfeldt — eller om
70 de mangfoldige Trak af en ofte rørende Længsel som toner til os fra Nordens Skjalde — lad mig kun pege paa Rimkrønikerne, baade den svenske og den danske, — eller endelig om den Lethed, hvormed Nordmændene sammensmeltede med de Danske, Skaaningerne med de Svenske, sammenholdt med den næsten uudslettelige Modsætning til andre Nationaliteter, hvorom
75 Danmarks Sydgrændse kan vidne.

Eet kun greb jeg ud af den lange Række, som stod til min Raadighed i denne Tankeforbindelse, og jeg fremførte det, fordi det forekom mig slaaende og maaske mindre haandgribeligt, end alt det Andet — nemlig den Tanke, at selv
80 de idelige indbyrdes Kampe imellem de nordiske Riger, hvori man sædvanlig søger den stærkeste Modgrund mod den skandinaviske Ide, og som ganske vist have gjort dens Gjennemførelse stort Afbræk, i Grunden vidne for den, fordi deres Maal var at tilvejebringe Nordens Enhed paa den Maade, hvorpaa man dengang opfattede den, og hvorpaa det synes som Kancelliet og Etatsraad
85 Treschow endnu ene kunne forstaa den: »ved at forene de tre Kroner paa det samme Hoved«. Det er paa denne Maade — ved Erobring og Undertrykkelse — at Englands, Frankrigs og Spaniens Enhed i gamle Dage er bleven skabt; det er ved det samme Middel, at det hos os er blevet forsøgt baade af de Danske, da de havde Overmagten, og af de Svenske, da Hegemoniet i Norden var gaaet over
90 til dem. Midlet duede ikke, viste sig i alt Fald udygtigt til at naa Maalet. Men

Maalet var Nordens Enhed. At dette Øjemed maaske ikke var de handlende Personer bevidst; at der i alt Fald deri blandede sig Motiver af en mindre ophøjet Natur, gjør Intet til Sagen; thi enhver ikke aldeles aandles Betragtning af

95 Verdenshistorien viser, at denne forfølger sine store Formaal, ubekymret om og uforstyrret af alle de smaa Hensigter, hvori de menneskelige Idrætter krydse hinanden, — at den benytter dem til at fuldbyrde sin Villie, uden at de vide hvad de gjøre, ja, medens de tro at arbejde for det Modsatte. Dette gjælder om det Mindste, som om det Største. Hvis f. Ex. den mod mig rejste Anklage faar

100 den Virkning, ikke at undertrykke de Meninger, for hvis Udtalelse jeg forfølges, men at udbrede dem videre og indprænte dem dybere, end jeg formaaede — eller hvis Anklagens store Overdrivelser udrette mere til min Frifindelse, end noget Forsvar fra min Side kunde gjøre: saa have ganske vist Kancelliet og Generalfiskalen bevirket noget ganske Andet, end de have tilsigtet, og saa ere

105 selv de Beviser paa, hvorledes den store Verdensironi kan afspejle sig selv i det mindste Halmstraa. Derfor gjør det heller Intet til Sagen, hvilke personlige Grunde der have drevet f. Ex. Carl X eller Carl XII til deres Erobringstog mod Danmark; thi i hvert Fald have de gjort det i Enhedsideens Tjeneste, og vi have samme Ret til at tilegne os dem som vore Helte, som Grækerne til at regne

110 Epaminondas eller Tydskerne Frederik II til deres store Feltherrer, uagtet det var ved Sejre over Grækere og Tydskere, de vandt deres Laurbær. Selv altsaa paa en Tid, da Nordens Folkeslag fjendtlig rasede mod hinanden, var Maalet — »Nordens Enhed« — det samme, om end Midlet, — »de tre Kroners Forening paa samme Hoved«, — tilhørte hin voldsomme Tid. Baade Tankegangen og

115 Ordføjningen gjøre det utvivlsomt, at naar »denne Stræben« betegnes som »den ledende Grundtanke, den hemmelige Mening af Nordens hele Historie«, saa gaar dette paa Maalet, som var det blivende, og ikke paa Midlet, hvorved man til en given Tid forsøgte paa at naa det.

120 Naar Anklageren af disse Ord vil udlede, at jeg »har bestræbt mig for at overtyde mine Tilhørere om, at Nordens Enhed bør fuldbyrdes ved Foreningen af dets tre Kroner paa samme Hoved«, saa paasiger han mig derved Noget, jeg ikke blot ikke har sagt, men hvis Modsætning jeg tydelig har udtalt. Idet jeg nemlig omtaler disse idelig gjentagne Forsøg paa en dynastisk Forening, tilføjer

125 jeg, at de »mislykkedes og maatte mislykkes« — og hvorfor? Fordi man »her, som andetsteds vilde naa Maalet ved Vold og Undertrykkelse«, og fordi »ingen af Parterne var mægtig nok til varigen at betvinge de andre« — hvilket jeg derhos betegner, ikke som noget Beklageligt, men som Noget, der »lykkeligvis« var Tilfældet. Og i Modsætning til den Vej, paa hvilken man i en ældre Tid

forgjæves stræbte at naa Maalet, udtaler jeg min Glæde over, »at vi omsider ere
slaaede ind paa den rette Vej«. Og hvilken er da denne? Den bestaar deri, at det
nu ikke er ved at forene de tre Kroner, men ved at forene de tre Folkestammer,
— ikke ved »Vold og Undertrykkelse«, men ved »Frihed og Kjærlighed« vi
135 ville grunde den Nordens Enhed, vi attraa. Og skjønt dette skulde synes saa
tydeligt, at det maatte udelukke Muligheden af Misforstaaelse, har jeg ydermere
tilføjet, at »ad denne Vej vilde den kunne fuldbyrdes uden Præjudice for ethvert
Spørgsmaal om Dynastier og Forfatninger«, og uden Afbræk for de
»Ejendommeligheder«, hvorpaa de tre Folkestammer sætte Pris, og som ikke
140 skulle udslettes, men tvertimod »bevares, styrkes og udvikles« i den nationale
Enhed, hvorom her er Tale. Lige over for saa klare Ord har Generalfiskalen ikke
vidst anden Udvej, end den forvovne Paastand, at jeg siger Et, men mener det
Modsatte — at det er »Fraseologi«, bestemt til at »sætte Lettroende Blaar i
Øjnene« og til »Værn imod Tiltale fra Regeringens Side«, men at jeg »aldrig
145 vilde gjøre mig nogen Samvittighed af at slaa ind paa en anden, selv den
voldsomste Vej, naar den kun førte til Maalet«. Denne Slags Procedure, som i
en tidligere Tid har bragt Sagførerstanden i Vanrygte, begynder heldigvis at
blive sjelden. For et Revolutionstribunal kunde den maaske være farlig; for en
lovlig, regelmæssig organiseret Domstol behøver den intet Svar.

150 Da jeg ingenlunde har opfordret mine Tilhørere til at virke for de tre nordiske
Kroners Forening, da det tvertimod er en ganske anden Nordens Enhed, for
hvis Tjeneste jeg har stræbt at vinde og vie dem, saa vil det findes naturligt, at jeg
har tilbagevist Generalfiskalens Forsøg paa at paadutte mig, hvad jeg ikke har
155 gjort. For Defensionens Interesse vilde dette være tilstrækkeligt; jeg kunde lade
det staa hen som Noget, der her ikke vedkom mig, om Anklageren har Ret i,
hvad han uden videre forudsætter som en Selvfølge, at det vilde være en
Forbrydelse, at vedkjende sig Ønsket om en dynastisk Forening. Men da jeg ikke
vil paadrage mig Skin af, endog blot stiltiende at indrømme, hvad jeg ikke anser
160 for rigtigt, maa det være mig tilladt derom at tilføje et Par Ord, forinden jeg
forlader dette Punkt. Er det allerede synderligt, at Generalfiskalen, der jo
betragter min Tale som Stempling enten mod Danmarks Konge eller mod
Naborigernes Konge, ikke engang er bleven betænkelig ved denne Sigtelse ved at
se, at jeg har betroet denne forbryderske Hensigt til henved 1500 unge
165 Mennesker, ja endogsaa til omtrent 100 indbudte Personer i høje
Embedsstillinger — deriblandt til Kjøbenhavns Politidirektør — saa bliver det
dobbeltpaaafaldende,

170 at han har søgt sin Berettigelse til stik imod mine udtrykkelige og eftertrykkelige
Ord at paatvinge mig et saadant forbrydersk Øjemed deri, at det skulde være
psykologisk umuligt, at Tanken om en blot national Forening kunde have
»opflammet mig til den Begejstring der luer i min Tale«. Jeg skal nu henstille
det til Generalfiskalens nøjere Eftertanke, om Begejstring virkelig skulde være
175 saa uforenelig med »prisværdige Øjemed« at den nødvendigvis forudsætter en
forbrydersk Hensigt. Derimod maa jeg betro ham, at jeg er nu engang saaledes
skabt, at jeg ikke lettelligen kan tænke mig nogen værdigere Gjenstand for en
Nordbos Begejstring end det Haab, at Nordens nationale Enhed engang maa
blive en Sandhed, men at jeg paa den anden Side vil have svært ved at komme i
180 en sær Varme ved nogetsomhelst dynastisk Spørgsmaal. Hvad det Første angaar,
da vil jeg ønske, at mit Liv maa bringe mig værdigere Anledninger til i
Gjærningen at bevise min Tros Inderlighed og Styrke, end at skulle forsvare den
mod en Generalfiskals uhøviske Beskyldninger. Og hvad det Sidste angaar, da
har jeg — for at tage et Exempel fra hvad der ligger os nærmest — for klart set og
185 for dybt følt, hvor lidt selv den fuldstændigste dynastiske Enhed mellem
Kongerige og Slesvig har formaaet at hævde den danske Nationalitet i dette
Land og gjøre dets politiske Besiddelse til en levende og uanfægtelig Virkelighed,
til at jeg skulde være tilbøjelig til at overvurdere en dynastisk Forenings
Betydning for Norden. Men uagtet Tingen ikke vilde være gjort dermed, og
190 uagtet det Væsentlige kan ske ogsaa uden den, vilde den dog medføre saa megen
Nytte for Sagen, at Ønsket derom er baade naturligt og lovligt, og selv
Generalfiskalen tilstaar jo, at han »Intet har derimod, naar saadant overlades til
Forsynets Styrelse«. Ulovlig vilde en saadan Bestræbelse kun blive, hvis den
søgte at naa Maalet ved ulovlige Midler. Men vilde det ikke være aldeles lovligt,
195 hvis den bevirkedes f. Ex. derved, at de tvende bestaaende Dynastier ved
Ægteskab eller Adoption eller deslige sammensmeltedes til eet, eller derved, at
ved det enes Uddøen Kronen hjemfaldt til Folkets Valg? Veed Generalfiskalen
ikke, at noget Saadant oftere har været forsøgt, f. Ex. ved det svenske
Tronfølgervalg 1743, da navnlig den svenske Bondestand var meget ivrig for —
200 og det under Udtalelse af smukke skandinaviske Grundsætninger — at kalde
den dansk-norske Kronprinds Frederik til Sveriges Trone; eller 1810, da
Initiativet udgik fra den regerende Konge i Danmark? Skulde det virkelig have
været ulovligt, dersom jeg havde vedkjendt mig de samme Meninger om en
dynastisk Forbindelses Vigtighed, som findes i Frederik VI's Brev til Karl XIII,
205 og i de samtidige Udtalelser af de vigtigste danske Statsmænd (Hertugen af
Augustenborg, Schimmelmann o. s. v.)? Og vil Generalfiskalen heller ikke tro
dem, saa vil jeg henvise ham til Højesteretsdommen af 1ste Oktober 1844, som

in terminis stadfæster Hof- og Stadsretsdommen af 5te Marts s. A. i en med den
 210 nærværende nær beslægtet Sag. Deraf vil han da kunne lære, at Anprisningen af
 et Forbund mellem de nordiske Folk ikke i og for sig vilde være ulovlig, selv om
 det var ment »som en Forening under een Regent«, og at Henvisningen til
 Kalmarunionen som Præcedens for en ny Forbindelse saa meget mindre kunde
 paadrage Ansvar, som Sammenligningen »lige saa naturligen kan søges i den til
 215 Grund for samme liggende Ide om en Enhed mellem de nordiske Nationer lige
 over for den øvrige Verden«. Det er nu dette, og ikke det dynastiske
 Spørgsmaal, som ligger mig paa Hjerte, og hvorpaa min Tale gaar ud. Det er
 kort og klart udtalt i den Sætning, at »mit Fædreland er det hele treenige
 Norden«. Den stærke Maade, hvorpaa Generalfiskalen har fremhævet disse Ord
 220 — deri følgende de røde Streger i det aktionerede Blad, der tilstede et Indblik i
 det anklagende Kancellis Tankegang — foranlediger mig endnu til at gjøre den
 Bemærkning, at Begreberne om Fædreland og Dynasti ikke falde sammen. Vi
 høre jo jevnlig selv tydske Fyrster tale om »das grosse deutsche Vaterland«,
 uden at de derved ville tilkjendegive, enten at de selv ville abdicere, eller at de
 225 efterstræbe deres Medfyrsters Kroner; og jeg troer ikke, at selv Hertugen af
 Modena vilde tage nogen af sine Undersaatter det ilde op, at han kaldte Italien
 sit Fædreland. Saaledes maa det ogsaa for Borgerne i de tre nordiske Riger være
 en stor Betryggelse at disse ikke staa isolerede i Verden, men at de ved inderlig
 Sammenslutning og kraftig Samvirken ville kunne naa, hvad de enkeltvis ikke
 230 kunne vente: en betydende Plads i Folkenes Række og en virksom Deltagelse i
 Historiens store Værk. Enhver, hos hvem denne Erkjendelse bliver levende, han
 vil ogsaa vide, at hans »Fædreland er det hele, store skandinaviske Norden« —
 eet Land, delt i tre Riger, eet Folk, delt i tre Stammer!

235 Denne renere Opfattelse af Nordens Enhed, hvorefter den ikke længere sættes
 deri, at det ene Folk skal undertvinge og beherske det andet, men at de, i
 Erkjendelse af at tilhøre og behøve hinanden, frit skulle slutte sig sammen i
 endrægtig Stræben for fælles Maal, fremtræder bestemtere henimod Slutningen
 af det forrige Aarhundrede, da den store aandige Bevægelse, som dengang
 240 foregik i den hele Verden, ogsaa hos os fremkaldte et hidtil ukjendt politisk Liv.
 Det er bekjendt, at i denne Periode, som man plejer at betegne med Aarstallet
 1789, og hvori Forestillingerne om Frihed og Folkelighed sejrriigen fortrængte de
 gamle Begreber om Enevælden og Dynastiernes Ret, ogsaa hos os »den
 skandinaviske Ide fremstod som den første politiske Tanke, der kom til
 245 Bevidsthed og til Orde«. I denne, som i saa mange andre Henseender, slutter
 vor Tid — Tiden fra 1830 — sig nøje til hin lykkelige Reformperiode, hvis

afbrudte Traade vi søge at gjenoptage, hvis begyndte Værk vi stræbe at fortsætte. Alt dette behøver ingen nærmere Udvikling. Men selv det mellemliggende
250 sørgelige Tidsrum har ikke været tabt for Udviklingen af Ideen om Nordens
Enhed. Medens det ved voldsomme Omvæltninger og blodige Krige udmattede
Europa overalt sank tilbage Reaktionens Arme, var Tilstanden i det lemlæstede
og ødelagte Danmark saa trøstesløs, at »hver politisk Tanke syntes brudt og
255 hvert Fremtidshaab udslukket«. Hvad Under da, at den Slægt, som levede
under Ydmygelse og Armod, vendte Sindet bort fra den nærværende Elende, og,
da der intetsteds viste sig Udsigt til en lysere Fremtid, fordybede sig i Fortidens
Minder — baade Videnskaben og Kunsten. Og hvad var det, vore Oldgranskere
og de af dem vakte Digtere fandt der? Hvad Andet, end Vidnesbyrdene om
Nordens oprindelige Enhed og om det gennem alle Tidernes Omvexlinger
260 bevarede Slægtskab! Hvad Andet, end Ihukommelsen af store Bedrifter, der
vidne om en dygtig Folkestamme, og derfor berettigede den dybt bøjede
Folkeaaand til frejdigt at løfte Hovedet? Der er den nærværende Slægt Ingen, i
hvem der lever et aandigt Liv, som ikke selv har øst af dette Væld, og følt den
Kraft, som deri udstrømmede »til at gjøre Nutidens Gjerning«.

265 Men er Tanken om Nordens Enhed saa gammel som Norden selv, og er den selv
i sin ædleste Skikkelse ikke Andet, end hvad vore Bedstefædre have tænkt og
vore Fædre besunget, hvori bestaar da det Nye, som sammenlignes med »den
unge Morgens nyfødte Skjær«, hvori bestaar den Gjerning, som først skal
270 fuldbyrdes, og til hvis Korsriddere jeg ønskede at kunne indvie den talrige Skare,
i hvis Midte jeg stod? Dette Spørgsmaal er berettiget; men selve den anklagede
Tale indeholder Svaret. Hidtil har Ideen nemlig væsentlig levet i de forholdsvis
smaa Kredse, hvori Ideerne pleje at have deres Hjem, medens hos den store
Masse af Folket baade i Danmark og Sverige den ved de gamle dynastiske Krige
275 opammede gennem Skoleundervisningen Ungdommen indprentede fjendtlige
Stemning endnu forplanter sig — hvortil i Norge endnu kommer, ved Siden af
den anti-svenske, en ved den unge Uafhængigheds Rus avlet anti-dansk
Agitation, hvis Bundfald endnu gjærer. Hertil kommer fremdeles, at der overalt
findes Mennesker, i hvis Øjne Dynastierne ere Alt, og hos hvilke derfor
280 Skandinavismens blotte Navn har en skrækindjagende Klang. Det er altsaa det
store Skridt, som nu skal gøres, at denne Ide fra »de grundige Forskeres og
begeistrede Sangeres« Helligdom — fra »Leviternes Tempel« — skal føres ud i
Livet, skal gennemstrømme og gennemstraale Folkets Bevidsthed — skal blive
til en virkelig Folketro. Her er det da, at jeg anviser Studentertogene og navnlig
285 den smukke Fest, hvis Tanker jeg skulde udtale, deres vel beskedne, men

sandelig ikke betydningsløse Opgave, dels at »styrke« de deri personligen
Deltagende i Troen paa Nordens nationale Enhed, dels at udbrede denne Tro
hos de »opmærksomt tilskuende Folk«. Dette har alt stadfestet sig langt over
290 alle Forventninger. Hvorhen man vender Øjet, møder man Vidnesbyrd om,
hvorledes disse Dage hos Deltagerne have opløftet Sindet og udvidet Hjertet, og
overhovedet gjort et saa mægtigt Indtryk, at det for Mange kan blive et
Vendepunkt for hele Livet. Og fra alle Sider spørges det, hvorledes disse
Ynglinge ved deres Hjemkomst ere modtagne, som kom de fra en
295 betydningsfuld Gjerning, der er bleven udført vel og kronet med Held. Sagen
har i kort Tid gjort et Kæmpeskridt frem, og naar nu disse begejstrede Ynglinge
bringe Budskabet om dette »smukke Folkemøde under Frihedens og
Kjærlighedens Banner« trindt om i de nordiske Lande, da skal det nok vise sig,
at bedre Middel kunde ikke findes »til denne Tros Propaganda«. Hvo der har
300 en ærlig og fast Overbevisning, vil hverken af den romerske Kongregations
mulige Synder eller af en Generalfiskals officielle Vrede lade sig kyse fra at
vedstaa det Ønske, at udbrede den saa meget som muligt. Det er en saadan
»Propaganda«, som er min Tales Øjemed.

305 At jeg her talte til en stor Kreds af de nordiske Universiteters studerende
Ungdom, gav Modet dets særegne Karakter — en bestemt Betydning, men
ogsaa denne Betydnings bestemte Begrænsning. Begrænsningen har jeg ikke
overset. Derfor taler jeg ikke om, at de som Studenter skulde anse sig kaldede til
nogen umiddelbar og praktisk Virksomhed; jeg taler kun om at opstille det
310 Maal, for hvilket de senere som Mænd skulde Virke, og i Slutningen af min
Henvendelse raader jeg dem til at »berede deres Sind og udruste deres Sjæle til
engang at kunne udrette Noget baade i »Videnskabens Verden« og i
»Virkelighedens Rige«. Men Betydningen søgte jeg ikke blot deri, at de som
Studenter ere henviste til Ideens Verden og som unge ere mest modtagelige for
315 dens Paavirkning, men ogsaa deri, at de efter Naturens Orden engang vilde blive
gamle, og da netop vilde komme til at indtage de Stillinger i Samfundet, som
lave størst Indflydelse paa de offentlige Anliggenders Udvikling. Den simple
Sandhed, at den ene Generation afløser den anden, og at hver Generation er sin
Skæbnes Herre, som jeg har udtrykt ved et af den jødiske Historie laant Billede,
320 finder Anklagen »ugudelig«. Det vilde maaske have været ubeskedent, dersom
et Medlem af den studerende Ungdom — til hvilken jeg forlængst har ophørt at
kunne henregnes — havde fordret, at de Gamle skulde tage Hensyn til de Unges
Mening eller endog indrømme dem Del i Magten; men naar jeg anbefaler de
Unge, at lade de Gamle raade, saa længe de ere i Live, saa indser jeg virkelig ikke,

hvad de skulde kunne fordre mere. Jeg tør derhos bede bemærket, at denne Trusel — ikke om at tvinge eller fortrænge de Gamle, men om at vente, indtil de ere døde — »den sidste iblandt dem« — kun er fremsat for det Tilfælde at de skulde være mod Sagen, hvilken Forudsætning jeg selv ikke blot har modsagt, 330 men modbevist, ved at henvise til »Vidnerne rundt omkring os og midt iblandt os«. Hvis det endelig skulde anses for udelikat at minde de Gamle om, at de engang skulle dø, saa skal jeg derved bemærke, dels at dette ikke kan gjælde, naar man ikke taler om enkelte Individer, men om hele Generationer, dels at jeg i alt Fald ikke er tiltalt for Mangel paa Delikatesse. Dette er da det Minimum, som 335 Ingen skal kunne bestride eller forholde de Unge, at de efterhaanden skulle indtage den ældre Generations Plads i Verden, og at da den Tid er kommen, da de »have alle Midlerne ihænde til at fuldbyrde, hvad de have sat sig som deres Livs Opgave«.

340 Det kommer derfor kun an paa, om de blive denne Opgave »tro, tro indtil Enden, tro i Liv og Død«; thi det nytter kun lidt, at de efterhaanden blive gamle, naar de med det Samme blive troløse mod deres Livs Ideal. Det er denne Troskab, jeg lagde mine Tilhørere paa Hjerte i varme og indtrængende Ord, i Form af Spørgsmaal, som besvaredes med en saadan Enstemmighed, at hvis jeg 345 er skyldig, saa har jeg mange Medskyldige. Men skyldig bliver ikke jeg, og medskyldige blive ikke de derved, at denne Opfordring var, som Anklagen paastaar, »højtidelig«. En saadan Stemning var vistnok naturlig for mig; thi under i høj Grad festlige Omgivelser stod jeg der for en Forsamling af omtrent 1500 unge Mænd, udgaaede fra alle Egne i Nordens tre Riger — Blomsten af 350 Nordens Ungdom i dens fagreste Blomstringstid for en Forsamling, som, hvor ubetydelig end hver Enkelt kunde være, dog i sin Helhed repræsenterede hele Norden, og, som, hvor forskjellig end de Enkeltes Skæbne vil blive, dog i sin Helhed har en stor og rig Fremtid i Vente. Jeg vidste derhos, at, hvor modtagelig Ungdommen end er for den ædleste Begejstring, saa er det dog vanskeligt at 355 bevare denne ren og usvækket, »naar Livets Møje tungt sænker sig ned over vore Isser«; jeg vidste, at, hvor rede den er til de bedste og oprigtigste Forsætter, saa er det dog svært at holde dem, naar Modgangens Storme fare hen over vore Hoveder«. Derfor var det naturligt, at »min Sjæl var fuld af Alvor«, fordi det stod for mig, hvor let Ungdommens Begejstring kan »henvise« og 360 »henvæjres« under Livets Prøvelser. Derfor gjorde jeg, hvad der stod i min Magt, for at indprente mine Tilhørere, at denne Begejstring, om hvis fulde Oprigtighed jeg ikke havde mindste Tvivl, kun vilde have Værd og kun vilde bære Frugter, dersom de gennem alle Livets Tilskikkelser, i onde som i gode

365 Dage, bevarede den i et trofast Hjerte. Hverken den spørgende Form, som
denne Opfordring var ikklædt, eller den Styrke, hvormed den blev fremsat, kan
gøre den ulovlig, hvis den i og for sig var lovlig; en lovlig Opfordring bliver ikke
ulovlig ved at være »højtidelig«. Spørgsmaalet er derfor kun, hvorpaa det var, at
Opfordringen gik ud, og her kan jeg da kun gentage, at det »Fostbroderskab«,
370 hvortil jeg indbød, den »store Sag«, jeg bad dem blive tro — det er Nordens
nationale Enhed, som ad Frihedens og Kjærlighedens Vej kan naaes, uden at
træde enten Dynastierne eller Forfatningerne eller Folkestammernes berettigede
Ejendommeligheder for nær. For mit Vedkommende fortrøster jeg mig til, at jeg
vil holde, hvad jeg har lovet, og mod Generalfiskalens truende Alternativ af
375 tomt »Gjøgleværk« eller nagende »Anger« vil jeg stille det frejdige Haab, at,
hvis mit Liv kan bidrage Noget til, at Alt dette engang gaar i Opfyldelse da vil
det ikke have været »uden Indhold og Betydning«.

Der forekommer i denne Opfordring en lille Episode, hvoraf Generalfiskalen
380 naturligvis har søgt at gøre det mest Mulige, og hvorom jeg derfor maa anføre et
Par Ord — jeg mener det fra Boldhuset i Versailles hentede Billede. Det er en
Lignelse, og alle Lignelser halte jo, som Ordsproget siger. Med andre Ord, man
kan ikke fordre, at tvende sammenlignede Tilfælde skulle være ens, — saa var
det jo en Tautologi, ikke en Lignelse — men kun, at de ved Siden af de
385 Forskjelligheder, som gøre dem til tvende særskilte Tilfælde, skulle frembyde en
eller anden Side, hvori de ligne hinanden. Gjælder dette om enhver Lignelse, saa
maa det især være klart, naar den, som anstiller den, selv siger — endog i
Forvejen bebuder — at der er en »umaadelig Forskjel«, hvilken jeg altsaa ikke
blot har været mig selv bevidst, men hvorom jeg endog har advaret mine
390 Tilhørere. Men trods denne umaadelige Forskjel paa Personerne og Situationen,
troede jeg dog at turde foreholde dette lysende Billede paa ophøjet
Fædrelandskjærlighed og hellig Begejstring for det almene Vel for en
Forsamling, i hvis ungdommelige Enthousiasme der heller ikke blandede sig
onde Lidenskaber og selviske Planer — ikke for at den skulde sætte sig selv ved
395 Siden af det, men for at den skulde skue op dertil, som til noget meget Ophøjet,
fordi deri ligger en opløftende og forædlende Kraft — fordi »derved voxer det
Smaa«. Og dernæst skal man ikke kunne nægte, at, hvor lille end vor Forsamling
var, især ved Siden af hint storartede Optrin, saa frembød den dog det
400 nye Syn af en symbolsk Forening af det hele Norden, vel uden nogen Fuldmagt
til at handle — hvorom der derfor heller ikke er Tale — men dog af ikke ringe
moralsk Betydning baade for de Paagældende selv og for Folkemeningens

Udvikling. Hvis nemlig de Tilstedeværende med deres hele Sjæl have tilegnet sig
405 Bevidstheden om Nordens nationale Enhed, og hvis de Intet foregribe men
heller Intet efterlade, naar engang deres Tid kommer, da holder jeg mig forvisset
om, at den Stund, der befrugtede deres Sjæl med et stort og ædelt Formaal, ikke
blot vil faa Betydning for hver Enkelts Liv, men ogsaa »bære velsignede Frugter
for det store fælles Fædreland«. Skulde nu Nogen finde, at det vilde have været
410 rettere ikke at benytte en Sammenligning, som kun kunde benyttes med en
stærk Reservation, saa skal jeg kun henvise til den hele Omgivelse, Stemning,
Vexelvirkning mellem den Talende og hans Tilhørere — kort sagt den hele
aandige Temperatur og sjælelige Belysning, hvori især denne improviserede Del
af Talen fremtræder. Men i alt Fald tør jeg paastaa, at denne rhetoriske Vending
415 som ikke lægger nogen ny Tanke til det forud Sagte, men kun en ny Bekræftelse
til det givne Løfte, er juridisk uangribelig. Vel tales der nemlig om at »frelse vort
Fædreland«, men der siges udtrykkelig, at det Fædreland, der trænger til Frelse,
er »det hele skandinaviske Norden«, og som Middel til Frelse angives ikke at
»blive sammen« til umiddelbar Handling, men at »holde sammen« saa at det
420 ogsaa her er klart, hvad der fremgaar af hele Talens Tankegang, at det er fra
»Tvedragtens og Vanheldets Tid«, at Folkenes Sammenhold skal frelse
Norden. Der bliver saaledes ikke Andet tilbage, end det tomme Skrækk billede
om »den blodige franske Revolutions Rædsler«. Men Generalfiskalen veed
meget vel, at den franske Revolution, foruden sin rædselsfulde Side, tillige har
425 en velsignelsesrig, og at det er fra den sidste, det af mig anførte Billede er hentet.
Han veed, at de Mænd, som hin evig mindeværdige Aften forenede sig om at
frelse deres sønderrevne Fædreland, ikke tænkte paa at bevirke en dynastisk
Enhed, som alt i fuldeste Maade var tilstede, men blandt Andet paa at skabe den
nationale Enhed, som hin trods al dens Vælde og Glands ikke havde magtet at
430 gennemføre, men som er en af Revolutionens største Bedrifter. Han veed, at
hine ædle Patrioter, langt fra at paakalde Revolutionens Rædsler, lange og
modigen bekæmpede dem, og da de omsider bukkede under, faldt som dens
første Offer. Hvad er det da for en besynderlig Anakronisme, ikke at kunne
høre Tale om den franske Revolution, uden at tænke paa Lygtepæle og
435 Guillotiner?

Og hvorledes kan Generalfiskalen have mindste Tvivl, enten om Meningen af
hin i rent æsthetisk Henseende maaske lidt for stærke Henvisning, eller
overhovedet om den hele Tales Aand og Hensigt, efter at han har læst dens
440 Slutning, hvori jeg drager Konklusionen af alle de forudgaaende Præmisser og
sammenfatter dem ligesom i en kort, drastisk Formular? »Saa gaar da hen og

hold Deres Ord!« Og hvad skulle de da gjøre, for at holde deres Ord? »Bered
Deres Sind og udrust Deres Sjæl til at fuldbyrde Deres Gjerning — først og
445 fremmest i det, som nu ligger Dem nærmest, i Aandens og Videnskabens
Verden, men efterhaanden, som De føres ind i det praktiske Liv og kaldes til at
deltage i dets Idrætter, ogsaa altsaa det Samme, som i Virkelighedens Rige« —
altsaa det Samme, som i det Forudgaaende var udtalt: naar de »sidde i
Kongernes og Folkenes Raad«, naar de »hver have sin anviste Gjerning«, da
450 skulle de »hver paa sin Vis, hver med de Kræfter, der ere ham givne, og i den
Livsstilling, der vorder ham tildelt«, arbejde for den Sag, »de nu omfatte med
Ungdommens begejstrede Kjærlighed«. Jeg kunde begribe det, om Nogen
havde svaret, at det var at vente, indtil de Gamle vare døde — den sidste iblandt
dem — og de selv rykkede til at sidde i Kongernes og Folkenes Raad; men jeg
455 begriber ikke, hvorledes det kan kaldes Oprørstale og Stempling mod Konge og
Fædreland, naar man tilraaber de Unge — ikke at gribe til Bøsse paa
Allarmpladsen — men at berede deres Sind og udruste deres Sjæl, for i sin Tid at
kunne udrette Noget i den dem tildelte Livsstilling og anviste Gjerning. Men
desuagtet er dette ikke blot den solideste, men ogsaa den nærmeste Vej til at naa
460 det Maal, jeg har for Øje. Til at myrde en Konge udkræves kun en fanatisk
Haand, og en Haandfuld oprørske Janitscharer kunne omstyrte en Trone; men
til at virkeliggjøre en national Enhed baade i Aandens og i Virkelighedens Rige,
dertil hører hele Nationens langsomme og trofaste Arbejde. Det er kun af denne
Vej, Maalet kan naaes — det er for den, at jeg har ført Ordet.

465

Kilde

Manuskript taget fra Ploug, Carl: Orla Lehmanns Efterladte Skrifter - Tredie del. Gyldendalske Boghandel, København 1873.

Kildetype

470 Dokumentation i bogværk

Tags

Den nationalliberale bevægelse, Forsvarstale, skandinavisme

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/orla-lehmanns-forsvarstale-for-ridehustalen-i-kriminal-og-politiretten>

475

480